

DIEREN RECHT DOEN

Discussiëren en nadenken over rechten voor dieren

Door Tamara Kloosterman, namens PINK!

Lesmateriaal Dierenrechten

Algemene beschrijving van het lesprogramma Dierenrechten:

Onderwijs	Middelbare School
Niveau	Havo/Vwo - Bovenbouw
Tijdsindicatie	Omdat dit materiaal uit veel kleine onderdelen bestaat die deels losgekoppeld kunnen worden, kan de tijdsduur zelf bepaald worden. Daarnaast wordt veel tijd gevuld met discussiëren. Dit kan in bijvoorbeeld in een klassengesprek, maar ook door de leerlingen eerst in kleinere groepjes te laten overleggen. Daardoor kan er gespeeld worden met de tijdsduur. Het is in mijn ogen dan ook niet mogelijk om een goede tijdsindicatie te geven.
Vakgebied	Filosofie; Levensbeschouwing; Godsdienst; Maatschappijleer; Nederlands Vanwege het ethische karakter is dit materiaal geschikt voor bijvoorbeeld de vakken filosofie en godsdienst, maar uiteraard kan het ook bij andere vakken gebruikt worden. Aangezien de inrichting van de maatschappij besproken wordt, kan het ook gebruikt worden bij lessen maatschappijleer. Bij Nederlands zou het gebruikt kunnen worden in discussies. Met enige aanpassingen zou het ook gekoppeld kunnen worden aan moderne vreemde talen, bijvoorbeeld door te discussiëren in die taal of door een tekst/filmpje in die taal, gerelateerd aan het onderwerp, hierbij te lezen/kijken. Het materiaal kan bovendien gebruikt worden in pluslessen (lessen voor meerbegaafde leerlingen), of in andere situaties naar eigen inzicht.
Thema's	Dierenrechten, dierenwelzijn, rechten
Leerdoelen	Leerlingen laten nadenken en discussiëren over de rechten van dieren, hoe aan die rechten momenteel vormgegeven wordt en hoe daaraan vormgegeven zou kunnen worden in de toekomst.
Activiteiten	<i>Discussie of rechtszaak;</i>

Belangrijk

Het is de bedoeling dat leerlingen zelf nadenken over het onderwerp, luisteren naar de meningen van anderen en op basis van verzamelen van informatie, kritisch nadenken en luisteren naar elkaar een eigen mening kunnen formuleren. Eventuele meningen die in dit document staan moeten dus niet per se opgevat worden als 'waarheid', maar slechts als al dan niet uitdagende 'stof tot nadenken'.

Korte omschrijving van de les

De leerlingen beantwoorden enkele subvragen die behoren tot de hoofdvraag: "Moeten dieren rechten hebben? Waarom wel/niet?". Daarnaast is het mogelijk om een rechtszaak na te bootsen met de leerlingen.

Het lesprogramma bestaat uit vragen met bijbehorende informatie, een werkvorm en bijlagen.. Onderstaande informatie biedt handvaten voor het geven van een interessante en leerzame les.

Hoofdvraag: Moeten dieren rechten hebben? Waarom wel/niet?

Enkele subvragen:

- Zijn er verschillen tussen mens en dier en zo ja, wat zijn die verschillen?

Ludiek filmpje ter introductie: <https://www.youtube.com/watch?v=ydg695qOIRU>

(Als er geen verschil is, waarom moeten mensen dan wel rechten hebben en dieren niet? Als superioriteit/rede van de mens als verschil wordt gegeven, betekent dat dan dat mensen de plicht hebben om voor dieren te zorgen?)

Inhoudelijk beeldfragment: <https://www.youtube.com/watch?v=Cf-OWOPxuAY> vanaf 1:22:24 t/m 1:26:29.

Interessante documentaire <http://www.unlockingthecagethefilm.com/trailer>.

Zie ook: <http://www.imdb.com/title/tt5016028/>

- Vind je dat de grondwet ook voor dieren zou moeten gelden?

Zie ook bovenstaande link beeldfragment. Tekst grondwet, artikel 1: 'Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.' Je zou hier ook de vergelijking kunnen maken met mensen die vroeger vonden dat slaven humaner behandeld moesten worden, of de stelling dat slavernij afgeschaft moest worden.

- Is het nuttig om in bepaalde gevallen rechten voor dieren te hebben, en zo ja, in wat voor situaties?

(Vergelijk bijvoorbeeld het artikel over de selfie van de aap (bijlage) met de tekst van de site van de PvdD over transport (bijlage).)

- Vind je dat het op dit moment goed genoeg geregeld is in Nederland wat betreft de rechten van dieren? Waarom wel/niet? Wat zou je veranderen als je kon?

Suggestie: laat leerlingen, al dan niet met behulp van technische middelen zoals een iPad, een voorbeeld zoeken of bedenken van iets wat goed geregeld is aangaande dieren(recht) en iets wat (nog) niet goed (genoeg) geregeld is. Laat hen ook nadenken over hoe e.e.a. verbeterd kan worden.

- Hoe verhoudt de huidige situatie in de bio-industrie zich momenteel tot artikel 1.3.2 uit het wetboek, vind je?

Kernwoorden: 'zijnde wezens met gevoel' en 'verder dan redelijkerwijs noodzakelijk' → hoe noodzakelijk is de veeteelt?

Interessant opiniestuk: <http://www.volkskrant.nl/opinie/het-leed-van-koeien-is-een-blinde-vlek~a4125437/>

- Wat is de intrinsieke waarde van een dier volgens jou? (zie bijlage wetboek, artikel 1.3)

- Verschilt een dier voor jou van een ding? Zo ja, in welk opzicht?

Filmfragment dat bij deze discussie past: <https://www.youtube.com/watch?v=Cf-OWOPxuAY> vanaf 7.18 t/m ca. 10.30

Dit kan zowel in ontologisch opzicht besproken worden als de manier waarop dieren en dingen op dit moment behandeld worden: wordt bijv. een koe meer of minder dan een hond als een ding behandeld? Culturele verschillen kunnen hierin eventueel ook meegenomen worden. Aan de hand van het filmfragment kan ook ingegaan worden op andere zaken die mensen vaak zonder te veel nadenken als 'ding' behandelen.

- Een groot deel van de dieren wordt met uitsterven bedreigd (zie bijlage). Vind je dat de mens maatregelen moet nemen om dit tegen te gaan en zo ja, wat voor maatregelen?

Suggestie werkvorm

Deel de klas op in drie groepen of een veelvoud daarvan. De ene groep is aanklager, de andere groep is advocaat en de derde groep is rechter. Laat de groepen een van de volgende situaties voorbereiden (inlezen, (tegen)argumenten bedenken, pleidooi verzinnen, etc.). Enkele voorbeelden van onderwerpen uit de actualiteit (of recente geschiedenis):

- De zaak Kip Jip (<http://nos.nl/artikel/2108090-kip-jip-gestolen-of-juist-gered-het-woord-is-aan-de-rechter.html>)
- Rechtszaak over het vergassen van ganzen (http://binnenland.eenvandaag.nl/tv-items/59415/kritiek_op_besluit_vergassing_ganzen)
- Rechtszaak over plezierjacht
- Rechtszaak over ritueel slachten

BIJLAGE 1: Selecties uit het Wetboek

Artikel 1.2. Reikwijdte

- **1**Het bij en krachtens deze wet gestelde over dieren is van toepassing op gehouden dieren, voor zover niet anders is bepaald.
- **2**Het bij en krachtens deze wet gestelde over dierlijke producten is tevens van toepassing ten aanzien van dierlijke producten van andere dan gehouden dieren en is, voor zover het product tevens een levensmiddel is, van toepassing op:
 - **a.**het keuren, uitsnijden, verpakken, merken, opslaan en vervoeren van vlees;
 - **b.**het weren, bestrijden en voorkomen van verspreiding van ziekteverwekkers die schadelijk zijn voor dieren, en
 - **c.**het bevorderen van de kwaliteit van dierlijke producten.
- **3**Het bij en krachtens deze wet gestelde over diergeneesmiddelen en diervoeders is met betrekking tot toepassing, onderscheidenlijk gebruik bij dieren tevens van toepassing ten aanzien van andere dan gehouden dieren.
-

Artikel 1.3. Intrinsieke waarde

- **1**De intrinsieke waarde van het dier wordt erkend.
- **2**Onder erkenning van de intrinsieke waarde als bedoeld in het eerste lid wordt verstaan erkenning van de eigen waarde van dieren, zijnde wezens met gevoel. Bij het stellen van regels bij of krachtens deze wet, en het nemen van op die regels gebaseerde besluiten, wordt ten volle rekening gehouden met de gevolgen die deze regels of besluiten hebben voor deze intrinsieke waarde van het dier, onverminderd andere gerechtvaardigde belangen. Daarbij wordt er in elk geval in voorzien dat de inbreuk op de integriteit of het welzijn van dieren, verder dan redelijkerwijs noodzakelijk, wordt voorkomen en dat de zorg die de dieren redelijkerwijs behoeven is verzekerd.
- **3**Voor de toepassing van het tweede lid wordt tot de zorg die dieren redelijkerwijs behoeven in elk geval gerekend dat dieren zijn gevrijwaard van:
 - **a.**dorst, honger en onjuiste voeding;
 - **b.**fysiek en fysiologisch ongerief;
 - **c.**pijn, verwonding en ziektes;
 - **d.**angst en chronische stress;
 - **e.**beperking van hun natuurlijk gedrag;voor zover zulks redelijkerwijs kan worden verlangd.

Artikel 2.13. Verbod op het gebruik van dieren als prijs

Het is verboden dieren als prijs, beloning of gift uit te loven of uit te reiken naar aanleiding van wedstrijden, verlotingen, weddenschappen of andere dergelijke evenementen.

BIJLAGE 2: Van wie zijn de copyrights?

Bron: <http://www.knack.be/nieuws/planet-earth/selfie-van-aap-leidt-tot-bizarre-copyright-discussie/article-normal-269805.html>

(Dit artikel als voorbeeld; uiteraard kan ook voor een ander, vergelijkbaar artikel over het onderwerp gekozen worden)

Selfie van aap leidt tot bizarre copyright-discussie

07/08/14 om 10:42 - Bijgewerkt om 10:50

Algemeen wordt aangenomen dat wie een selfie neemt de selfie ook bezit. Maar wat als een aap een selfie neem in het bos? Bezit hij dan ook het copyright ervan?

© /

Wikimedia Commons, een rechtenvrije fotodatabase op het internet, heeft het verzoek van een fotograaf om een fotoreeks van een kuifmakaak offline te halen geweigerd omdat de foto's door de aap zijn genomen. Volgens de Britse fotograaf David Slater is hij de rechtmatige eigenaar van de portretrechten nadat de aap zijn camera afpakte. Wikipedia meent echter dat, hoewel de foto's werden genomen met de camera van de fotograaf, hij niet het copyright bezit omdat hij de foto's niet zelf nam. De foto's maken daarom deel uit van het publieke domein.

Slater is misnoegd dat de foto's gratis via Wikimedia Commons verspreid worden. 'Dit ruïneert mijn zaak', vertelt de fotograaf aan de krant *The Washington Post*. 'Als ik had gezegd dat ik de foto zelf had genomen, zou ik een stuk rijker zijn dan nu het geval is.'

De ondertussen wereldberoemde 'selfie' van de zwarte makaak werd genomen in 2011 in een Indonesisch woud. Slater volgde de dieren drie dagen lang met zijn fotomateriaal in de aanslag. Toen de fotograaf even niet oplette, pikten de dieren de camera en begonnen ze er foto's mee te nemen. De 'aap-selfie' was geboren.

De woordvoerster van moederorganisatie Wikimedia Foundation, Katherine Maher, zegt dat volgens de Amerikaanse wetgeving niemand het copyright bezit. (TE)

BIJLAGE 3: VEETRANSPORT (SITE PVDD)

Bron: <https://www.partijvoordedieren.nl/news/geen-veetransporten-bij-hitte>

01-07-2015

Geen veetransporten bij hitte

De Partij voor de Dieren wil een uitrijverbod voor diertransporten op hete dagen. De temperatuur in diertransportwagens kan in de zomer hoog oplopen, met ernstig dierenleed tot gevolg. Soms staan deze dieren urenlang in veewagens en zonder water te wachten voor een grensovergang of op de parkeerplaats van een slachthuis. Oververhitte dieren, hijgend van de dorst en op elkaar gepropt in wagens, vormen onder deze omstandigheden helaas geen uitzondering.

Veewagens komen in files terecht of moeten soms urenlang wachten bij een grensovergang. In zomermaanden loopt het kwik dan al snel op tot 35 graden. De hoge temperaturen zijn ondraaglijk voor de dieren. Dieren lijden bij een temperatuur van 25 graden al aan benauwdheid of uitputting. Hoe ernstig dieren te lijden hebben onder hoge temperaturen is te zien op [deze beelden](#).

De PvdD vindt dit onacceptabel en pleit daarom voor een verbod op veetransporten op dagen dat de temperatuur boven de 25 graden komt. Een aangenomen [motie](#) die de regering heeft verzocht de diertransporten aan strengere regels te onderwerpen, wordt nog steeds niet uitgevoerd door de staatssecretaris. Marianne Thieme: "Deze temperaturen zijn ondraaglijk voor de dieren in de veewagens, en de transporten kunnen uren duren. Dit zijn risicodagen, waarbij controles niet volstaan en het is daarom veel beter om bij deze tropische temperaturen de transporten te verbieden. Ik roep de staatssecretaris op onze motie uit te voeren."

Ziet u een stilstaand veetransport met duidelijk oververhitte dieren. BEL NVWA: 0900-0388 en zodra keuzemenu komt, toets 1. Lukt dat niet snel genoeg en is er grote nood: Bel de dierenpolitie op 144. Noteer het kenteken en naam transporteur.

BIJLAGE 4: Gevaar uitsterven dieren

Bron: <https://www.piepvandaag.nl/60-procent-herbivoren-uitsterven/>

60 procent van de grote herbivoren met uitsterven bedreigd

21 mei 2015 door [Redactie PiepVandaag.nl](http://www.piepvandaag.nl)

Maar liefst 60 procent van de grote herbivoren wordt met uitsterven bedreigd en 58 procent leeft in snel krimpende populaties. Deze schokkende conclusie trokken 16 wetenschappers in hun onderzoek dat recent werd gepubliceerd in het wetenschappelijk tijdschrift [Science Advances](http://www.science.org).

Gorilla-moeder met kleintje

Bejaging één van de grootste factoren

De wetenschappers vrezen dat over tienduizend jaar de historici het huidige verlies aan [biodiversiteit](http://www.biodiversity.org) en het uitsterven van veel grote herbivoren zullen vergelijken met die tijdens het [Pleistoceen](http://www.paleo.org) tijdperk, waarin nagenoeg alle grote dieren zijn (uit)gestorven door overbejaging. In deze periode, zo'n 11.000 jaar geleden, zijn onder meer de mammoeten, sabeltandtijgers en wollige neushoorns [uitgestorven](http://www.paleo.org). En net als tijdens het Pleistoceen vormt ook heden ten dage overbejaging door de mens de grootste bedreiging voor herbivoren. Het uitsterven van de [Afrikaanse zwarte neushoorn](http://www.paleo.org) en de [Vietnamese Javaanse neushoorn](http://www.paleo.org) zijn volgens de wetenschappers sombere recente voorbeelden van deze langdurige trend.

Bij aanvang van het onderzoek werd verwacht dat de veranderende leefomgeving van de dieren de grootste bedreiging zou vormen, maar tot verbazing van hoofdonderzoeker William Ripple van de [Universiteit van Oregon](http://www.oregonstate.edu) bleek dat de jachtlust van de mens een op z'n minst even grote factor speelt bij het verdwijnen van de onderzochte diersoorten.

Grote herbivoren

Ripple richtte zich, samen met zijn team van wetenschappers, op herbivoren van meer dan 100 kilo, waarvan er 74 soorten bekend zijn, waaronder olifanten, neushoorns, gorilla's, giraffes, okapi's, paarden, nijlpaarden, kamelen, tapirs, enkele soorten grote herten, antilopen en zes soorten wilde zwijnen en varkens.

Het grootste gedeelte van deze bedreigde herbivoren leven in [Azië](#) en [Afrika](#). Van de herbivoren in Azië wordt 19 procent van met uitsterven bedreigd. In Afrika leven zo'n 32 soorten herbivoren, waarvan er 12 dreigen te verdwijnen. In Zuid-Amerika komen slechts vijf soorten grote herbivoren voorkomen, maar vier daarvan dreigen uit te sterven. De [Europese bizon](#) lijkt de enige grote herbivoor te zijn die op ons continent met uitsterven wordt bedreigd.

De recent gepubliceerde studie volgt op een eerder onderzoek van Ripple, waarbij onderzoek werd gedaan naar bedreigingen voor de 31 grootste (niet-menselijke) carnivoren op de wereld. Uit dit onderzoek volgde dat maar liefst 77 procent van deze dieren in getale afneemt dan wel met uitsterven wordt bedreigd.

Overkill

Het is alom bekend dat neushoorns en olifanten op grote schaal het slachtoffer zijn van illegale jacht en stroperij. Onlangs [berichtte PiepVandaag.nl](#) nog dat stropers in [Tanzania](#) sinds 2009 maar liefst 60 procent van de olifantenpopulatie hebben gedood. Volgens het recente onderzoek van Ripple zijn echter ook veel andere herbivoren hier steeds vaker het slachtoffer van; van wilde zwijnen tot giraffes en van nijlpaarden tot tapirs.

Extensieve overbejaging voor de menselijke consumptie is in de Derde Wereldlanden de grootste factor voor het steeds kleiner worden van de populaties herbivoren, aldus de wetenschappers. Dat juist herbivoren erg kwetsbaar zijn voor overbejaging komt met name door de langzame voortplanting en de lange dracht van de zoogdieren. De grootste dieren en degenen die zich het langzaamst voortplanten, zijn het meest kwetsbaar en sterven over het algemeen het eerst uit.

In Zuidoost Azië heeft de overbejaging en de [stroperij](#) inmiddels geleid tot het zogenoemde 'lege bossen syndroom'; in bosrijke gebieden waar eerst een bloeiende flora en fauna was, is nu geen groot zoogdier of vogel meer te vinden. De wetenschappers vrezen dat dit verschijnsel zich zal uitbreiden tot een 'leeg landschap syndroom', waar grote herbivoren helemaal zijn verdwenen uit het landschap ten gevolge van de groeiende populatie mensen en de daaruit voortvloeiende groeiende vraag naar '[bushmeat](#)' en traditionele medicatie.

De jacht is overigens niet de enige bedreiging van de diersoorten. Het verlies van hun leefomgeving, ook veroorzaakt door de mens, vormt een andere grote bedreiging. Volgens het onderzoek van Ripple is de gemiddelde grote herbivoor zo'n 81 procent van zijn oorspronkelijke leefgebied verloren door het explosief groeiende leefgebied van de mens en diens vee, waaronder runderen, geiten en schapen, die veel land nodig hebben om te grazen.

Belangrijke invloed op omgeving

's Werelds grootste dieren spelen vanaf hun geboorte tot ver na hun dood een grote rol in het ecosysteem. Zo verspreiden ze zaden, onderhouden graslanden en creëren benodigde open gebieden in een bosrijke omgeving. Zelfs nadat ze zijn overleden hebben ze nog een positieve invloed

op hun leefomgeving. Niet alleen omdat ze dan veelal een zeer welkome maaltijd vormen voor aaseters, maar ook omdat hun karkassen nog jaren na het overlijden de bodem kunnen voorzien van calcium en andere voor de vegetatie belangrijke mineralen.

De grote herbivoren hebben niet alleen een grote invloed op de bodem en de vegetatie in hun leefomgeving, ook veel kleine(re) diersoorten zijn voor hun bestaan van hen afhankelijk. Kleine vissoorten voeden zich bijvoorbeeld met de wonden van een nijlpaard en de mest van Aziatische olifanten wordt overdag door amfibieën gebruikt als schuilplaats tegen de zon. De kuilen die bizonen maken met het rollen door de aarde creëren waardevolle watervoorzieningen en badplaatsen voor kleine amfibieën en vogels en door het grazen van de bizonen ontstaat leefgebied voor prairiehonden en andere kleine dieren. Ossenspikkers zijn afhankelijk van grote herbivoren omdat zij een bron van 'ectoparasieten' vormen waarmee de vogels zich voeden.

Het uitsterven van één diersoort kan dus een heel ecosysteem doen ontwrichten en het begin van het einde betekenen voor de dieren die van dat leefgebied, of van de grazer zelf, afhankelijk zijn.

Geen onomkeerbaar proces

Dat 60 procent van de grote herbivoren met uitsterven wordt bedreigd, betekent volgens de onderzoekers niet per se dat ze uiteindelijk allemaal zullen verdwijnen. De laatste honderd jaar zijn er meerdere succesverhalen geweest van grote projecten die hebben gezorgd voor het behoud van diverse diersoorten, het vergroten van hun leefgebied en de populatie. Zo waren er in 1894 nog maar 40 witte neushoorns in de wereld. Inmiddels zijn dat er ongeveer 20.000. Hierbij moet helaas de negatieve kanttekening worden geplaatst dat ze inmiddels weer op grote schaal worden bedreigd door illegale jacht en handel in 'bushmeat' en ivoor. Van de [noordelijke witte neushoorn](#) is nog slechts één mannetje in leven, die dag en nacht wordt bewaakt door een team gewapende 'beveiligers'.

Een ander succesverhaal is dat van de Amerikaanse bizon, waarvan er in 1900 een kleine 2000 waren en anno nu ongeveer 30.000 dieren leven in beschermde kuddes en nationale parken. Daarnaast leven er nog zo'n half miljoen op boerderijen verspreid over Amerika. Ook het Prezwalski paard heeft een come-back gemaakt, zij het iets beperkter in omvang. Hoewel er van de paarden in de jaren zestig geen wilde dieren meer in leven waren, leven er nu in Mongolië ruim 300 in vrijheid.

Volgens de onderzoekers bewijzen deze succesverhalen dat voor grote herbivoren die met uitsterven worden bedreigd het tij kan worden gekeerd wanneer de mens zich ervoor inzet, zelfs als er nog maar enkele exemplaren over zijn. Zo stammen alle Europese bizonen (zo'n 2300 dieren) af van slechts een tiental gedomesticeerde exemplaren en alle Prezwalski paarden zijn afkomstig van dezelfde 14 voorouders. Om het tij te keren en te zorgen voor het behoud van dieren die nu met uitsterven worden bedreigd, is volgens de onderzoekers wel een grote som geld en een onuitputtelijke inzet nodig:

“De rijkere bevolkingsgroepen zullen de middelen moeten leveren die nodig zijn voor het behoud van het wereldwijde natuurlijke leefgebied voor de grote herbivoren. Een zekere mate van ontwikkeling en gerechtigheid is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat de lokale bevolking voordelen kunnen behalen aan het beschermen van de grote grazers [...] Participatie van de lokale bevolking is van essentieel belang voor het succes van de programma's, nu de mensen zich er eerder aan zullen houden wanneer ze zijn betrokken en het gevoel hebben dat ze invloed hebben op het eindresultaat”.

Daarbij roepen de onderzoekers op om de vraag naar producten afkomstig van bedreigde diersoorten aanzienlijk te verkleinen, zo niet te doen verdwijnen, de beschermde leefgebieden te vergroten en met elkaar in verbinding te brengen en is het belangrijk dat mensen overstappen van dierlijke op plantaardige proteïnen. Ook is het belangrijk dat er meer onderzoek komt naar de minder bekende en minder populaire herbivoren. De wetenschappers dringen dan ook aan om niet alleen de populaire, toeristentrekkende en 'aibare' herbivoren te beschermen, maar ook de minder bekende, even belangrijke soorten. Alle dieren tezamen zorgen voor het benodigde evenwicht van het ecosysteem waar ook wij van afhankelijk zijn.